

HUGO GROTIUS
VE
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

HEDLEY BULL
BENEDICT KINGSBURY
ADAM ROBERTS

ULUSLARARASI
İLİŞKİLER
KÜTÜPHANESİ

HUGO GROTIUS
VE
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Hugo Grotius

(bu gravürün detayları için bkz. s. vi)

Hugo Grotius
and
International Relations

EDITED BY

HEDLEY BULL
BENEDICT KINGSBURY
ADAM ROBERTS

Hugo Grotius
ve
Uluslararası İlişkiler

ÇEVİREN

BURÇ BEŞGÜL

CLARENDON PRESS · OXFORD

ULUSLARARASI
İLİŞKİLER
KÜTÜPHANESİ

ISBN: 978-605-64199-8-0

1. Basımdan Çeviri, Eylül 2015

HUGO GROTIUS VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

HUGO GROTIUS AND INTERNATIONAL RELATIONS

HEDLEY BULL, BENEDICT KINGSBURY, ADAM ROBERTS

ÇEVİREN: BURÇ BEŞGÜL

© *Copyright 2015, RÖLE AKADEMİK YAYINCILIK. SERTİFİKA NO.: 28503*
Bu baskının bütün hakları Röle Akademik Yayıncılığa aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopyoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

© *the several contributors 1990*
The moral rights of the authors have been asserted
Database right Oxford University Press (maker)
Reprinted 2002.
Hugo Grotius and International Relations, First Edition was originally published in English 1990. This translation is published by arrangement with Oxford University Press.

Genel Proje Koordinatörü: Esra Diri

Sayfa Tasarımı: Hamide Yalçın -yalcinhamide@gmail.com-

Birinci Basım: İstanbul- Eylül 2015

Baskı: Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Büro Malz. San.Tic. Ltd. Şti.
Sertifika: 20179

Röle Akademik Yayıncılık

Güzelce Mah. Aydınlar Cad. No.: 358

(Jandarma Kampı Yanı)

34530, Büyükçekmece, İstanbul.

Telefon: (212) 868 04 26.

Teşekkür

Bu kitap, 1977-1985 yılları arasında Oxford Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Montague Burton Profesörü ve Balliol Fakültesi Öğretim Üyesi olan Hedley Bull'un fikriyle ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda bir çalışmayı tasavvur edip planlamak için onun – uluslararası ilişkiler teorisi, uluslararası tarih ve uluslararası hukuk alanlarında mahir – yaratıcı ve keskin zekası gerekmiştir. Her şey, Hugo Grotius'un doğumunun dört yüzüncü yıldönümünü anmak üzere Bull'un, 1983 akademik yılının güz döneminde Oxford Üniversitesi'nde düzenlediği bir dizi konferansla başlamıştır. Sonrasında Bull'un, bu konferans dizisini, uzun bir süreç gerektiren, bilimsel bir kitaba dönüştürme girişimi, uzun bir hastalık ardından 18 Mayıs 1985 tarihinde elli iki yaşında vefatı ile yarım kalmıştır.

Anma konferansları dizisinden bu yana kitapta çok şey değişmiştir. Tüm konferansların özgün metinleri kapsamlı şekilde gözden geçirilip güncellenmiş; Hidemi Suganami, John Vincent, Rosalyn Higgins ve aşağıda imzası bulunanlar tarafından, bazıları tamamen yeni olan bölümler kitaba eklenmiştir. Titiz çalışmaları ve yayıncının kapris ve gecikmelerine karşı gösterdikleri hoşgörü için tüm yazarlara müteşekkirimiz.

Faydalı tavsiye, öneri ve eleştirileri için Jonathan Barnes, Geoffrey Best, Martin Ceadel, Peter Haggemacher, Sudhir Hazareesingh, Andrew Hurrell, Maurice Keen, Christopher Kirwan ve Robert S. Summers'a özellikle teşekkür borçluyuz.

Endeksi derleyen Mary Bull'a, buna ilaveten birçok yardımı için minnettarız.

Pek çok başkalarına da şükran borcumuz bulunmaktadır. Oxford Üniversitesi Montague Burton Fonu'nun idare heyeti, orijinal konferans dizisine olanak sağlamıştır. Ardı arkası kesilmeyen taslakların yazımı, başta Balliol Fakültesi'nden Mary Bügge olmak üzere Sosyal Bilimler Fakültesi Merkezi'nden Carole Charlton tarafından üstlenilmiştir. Bugüne kadar üç Montague Burton profesörü için çalışmış olan Carole Charlton, bu kitabın basıma gittiği sene emekli olmaktadır. Kendisine, fazlasıyla hak etmiş olduğu uzun ve mutlu emekliliği dileriz.

Oxford
Ekim 1989

B. K.
A. R.

Kitabın Dış Kabı ve Başındaki Resimli Sayfa

Hugo Grotius (1583–1645). Gravür, Michiel Jansz van Mierevelt'in iyi bilinen yağlıboya bir portresi (1631) tarzında Willem Jacobsz Delff (1632) tarafından. Gravür, 1632–72 dönemi boyunca muhtelif farklı varyantlarda ortaya çıkmıştır, ancak Grotius'un tasviri ve Heinsius'un şiiri değişmemiştir. Burada çoğaltılan varyant, Grotius'un *Annales et Historiae de Rebus Belgicis*, Joannis Blaeu, Amsterdam, 1657 eserindedir. Oxford Bodleian Kütüphanesi'nin izniyle çoğaltılmıştır. Yaprak BS 129, orijinal nesir. s. 1.

Grotius'un oğlu Pieter de Groot, Delff'in gravürü hakkında şunu yazmıştır: 'Babamın tablosu Rotterdam'daki evimde bulunabilir. Ancak, bence başka kimse'nin daha iyisini yapamayacağı en güzeli, Sayın Michiel [Mierevelt]'in damadı Sayın Michiel'in tablosundan Willem Delff'in yaptığı nüsha olmuştur. Bu çalışmanın kalıbı şimdi Sayın Blaeuw'un elinde olmalıdır.' Bkz. E. A. van Beresteyn, *Iconographie van Hugo Grotius met 65 portretten* (Martinus Nijhoff, Lahey, 1929), s. 82–3.

İçindekiler

Katkıda Bulunanlara Dair Not	ix
Kısaltmalar Listesi	xii
Henricus Hondius'un Dünya Haritası (1630)	xiv - xv
1. Giriş: Uluslararası İlişkiler'de Grotiye Düşünce BENEDICT KINGSBURY VE ADAM ROBERTS	1
2. Uluslararası İlişkiler'in İncelenmesinde Grotius'un Önemi HEDLEY BULL	65
3. Grotius ve On Yedinci Yüzyıl Uluslararası Siyaseti C. G. ROELOFSEN	95
4. Grotius ve Gentili: Thomas E.Holland'ın Açılış Konuşmasının Yeni Bir Değerlendirmesi PETER HAGGENMACHER	133
5. Savaşa dair Hukuk Fikirlerinin Gelişiminde Grotius'un Yeri G. I. A. D. DRAPER	177
6. Grotius ve Deniz Hukuku W. E. BUTLER	209
7. Grotius ve Uluslararası Eşitlik HIDEMI SUGANAMI	221
8. Grotius, İnsan Hakları ve Müdahale R. J. VINCENT	241
9. Grotius'un Rusya'daki Etkisi W. E. BUTLER	257

10. Grotius ve Birleşmiş Milletler Döneminde Uluslararası Hukukun Gelişimi ROSALYN HIGGINS	267
11. Grotius'un Fikirleri Genişlemiş bir Dünyada Metruk mudur? B. V. A. RÖLING	281
12. Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkilerde Grotius Etmeni GEORG SCHWARZENBERGER	301
Seçme Kaynakça	313
Dizin	323

Katkıda Bulunanlara Dair Notlar

HEDLEY BULL, İngiliz Akademisi Üyesi, 1985 yılında vefat etmiştir. 1977 yılından 1985 yılına kadar Oxford Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Montague Burton Profesörü, Balliol Fakültesi Öğretim Üyesi. Eserleri arasında, *The Control of the Arms Race*, 1961; *The Anarchical Society*, 1977; ve (Adam Watson ile der.) *The Expansion of International Society*, 1984 bulunmaktadır.

WILLIAM E. BUTLER, FSA Üyesi, Londra Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Profesörü, University College London Centre for the Study of Socialist Legal Systems Müdürü, ve Hukuk Fakültesi Dekanıdır (1988–90). Yakın zamandaki eserleri arasında, *International Law in Comparative Perspective*, 1980 ve *Soviet Law*, 2. baskı 1988 bulunmaktadır. V. E. Grabar'ın *The History of International Law in Russia, 1647–1917* eserini çevirisi 1990'da yayımlanmıştır.

G. I. A. D. DRAPER, OBE, 1989 yılında vefat etmiştir. Almanya'nın İngiliz İşgali altındaki Bölgesi'ndeki savaş suçlarının yargılanması için 1945 yılının Askeri Mahkemeler nezdinde Askeri Savcı, ve daha sonra, War Office'te (Savunma Bakanlığı) hukuk danışmanı. Sussex Üniversitesi'nde Profesör olmadan önce Londra Üniversitesi'nde Uluslararası Hukuk Doçenti. Çalışmaları arasında *The Red Cross Conventions*, 1958 bulunmaktadır.

PETER HAGGENMACHER, Cenevre'deki Graduate Institute of International Studies'de misafir öğretim üyesidir. *Grotius et la doctrine de la guerre juste* üzerine doktora tezi 1983 yılında yayımlanmıştır.

ROSALYN HIGGINS, QC, Londra Üniversitesi Uluslararası Hukuk Profesörüdür ve London School of Economics and Political Science'da ders vermektedir. Eserleri arasında, *The Development of International Law through the Political Organs of the United Nations*, 1963; ve *United Nations Peacekeeping*, 4 cilt, 1969–81 bulunmaktadır. 1985 yılından beri BM İnsan Hakları Komitesi'nin Birleşik Krallık üyesidir.

BENEDICT KINGSBURY Oxford Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Exeter Fakültesi Öğretim Üyesidir. Uluslararası hukuk ve insan haklarında ihtisas yapmaktadır. Yeni Zelanda'nın bir vatandaşı olarak, yerli halklar ve uluslararası hukuk üzerine araştırmalar yapmaktadır. Eserleri arasında, (Adam Roberts ile der.) *United Nations, Divided World*, 1988 bulunmaktadır.

ADAM ROBERTS, İngiliz Akademisi Üyesi, Oxford Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Montague Burton Profesörü, Balliol Fakültesi Öğretim Üyesidir. Eserleri arasında, *Nations in Arms: The Theory and Practice of Territorial Defence*, 2. baskı 1986; (Benedict Kingsbury ile der.) *United Nations, Divided World*, 1988; and (Richard Guelff ile der.) *Documentson the Laws of War*, 2. baskı 1989 bulunmaktadır.

C. G. ROELOFSEN, University of Utrecht'te Milletler Cemiyeti tarihi öğretmektedir. *International Law in the Netherlands*, i, 1978; ve (L. E. van Holk ile der.) *Grotius Reader: A Reader for Students of International Law and Legal History*, 1983 eserlerine katkıda bulunmuştur.

B. V. A. RÖLING, 1985 yılında vefat etmiştir. Rijksuniversiteit Groningen'deki Polemological Institute'da Uluslararası Hukuk Emeritus Profesörü ve kurumun eski Müdürü, Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemesi'nde hakim olmuştur. Eserleri arasında, *International Law in an Expanded World*, 1960; *Savaş ve Barışın Bilimi*, 1981 (Hollandaca); ve *Uluslararası Hukuk ve Barışın Muhafazası*, 1982 (Hollandaca) bulunmaktadır.

GEORG SCHWARZENBERGER, 1991 yılında vefat etmiştir. Londra Üniversitesi Uluslararası Hukuk Emeritus Profesörü, ve London Institute of World Affairs'in Başkan Yardımcısı olmuştur. Eserleri arasında, *Power Politics: A Study of World Society*, 3. baskı 1964; ve *International Law as Applied by International Courts and Tribunals*, 4 cilt, 1957–86 bulunmaktadır.

HIDEMI SUGANAMI the Keele Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde Kıdemli Öğretim Elemanıdır. Eserleri arasında, *The Domestic Analogy and World Order Proposals*, 1989 bulunmaktadır.

R. J. VINCENT, 1990 yılında vefat etmiştir. 1989 yılından itibaren London School of Economics and Political Science Uluslararası İlişkiler Montague Burton Profesörü idi. 1986 yılından 1989 yılına kadar Oxford Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde Öğretim Elemanı ve Üniversite'nin Nuffield Fakültesi Öğretim Üyesi olmuştur. Eserleri arasında, *Nonintervention and International Order*, 1974; *Human Rights and International Relations*, 1986 ve (J. D. B. Miller ile der.), *Order and Violence: Hedley Bull and International Relations*, 1990 bulunmaktadır.

Kısaltmalar Listesi

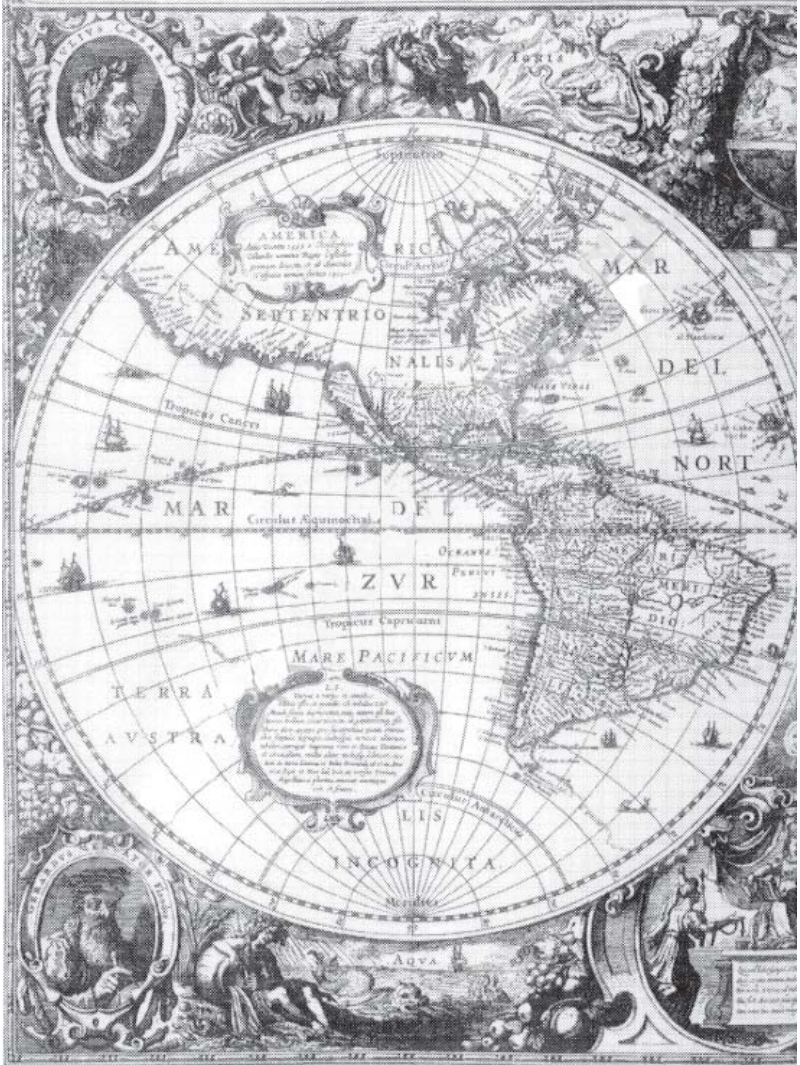
<i>AJIL</i>	<i>American Journal of International Law</i>
UAD	Uluslararası Adalet Divanı
<i>ICLQ</i>	<i>International and Comparative Law Quarterly</i>
JB	Alberico Gentili, <i>De Jure Belli</i> , ilk basım 1598. (Çoğu durumda referans Rolfe çevirisine olmaktadır, Classics of International Law edition, 1933)
<i>JBP</i>	Hugo Grotius, <i>De Jure Belli ac Pacis Libri Tres</i> , ilk basım 1625. (Çoğu durumda referans Kelsey çevirisine olmaktadır, Classics of International Law edition, 1925)
<i>JP</i>	Hugo Grotius, <i>De Jure Praedae Commentarius</i> , takriben 1604–6 yılları arasında yazılmış, ancak sadece 1868 yılında yayımlanmıştır (Çoğu durumda referans Williams—Zeydel çevirisine yapılmaktadır, Classics of International Law edition, 1950)
<i>LNTS</i>	<i>Milletler Cemiyeti Antlaşmalar Dizisi</i>

Henricus Hondius'un Dünya Haritası (1630)

Sayfa Arkası: Grotius'un çağdaşı ve hemşerisi Henricus Hondius'un (1597–1651) 1630 tarihli dünya haritası. On yedinci yüzyıl, Felemenk keşifleri ile haritacılığının muazzam bir dönemi olmuştur. Bu harita, örneğin, 1623 yılında Yeni Gine kıyıları açıklarındaki bir keşif gezisi-ni kapsayan, Grotius'un zamanındaki birçok keşifin keşiflerini yansıtmaktadır. Bunun, efsanevi 'terra australis incognita' coğrafyasından (sadece kısmen de olsa) ayrılan bu tür haritaların ilklerinden olduğuna inanılmaktadır. Kaliforniya'nın bir ada olarak gösterilmesi dahil, dönemin bazı tipik hatalarını barındırmaktadır.

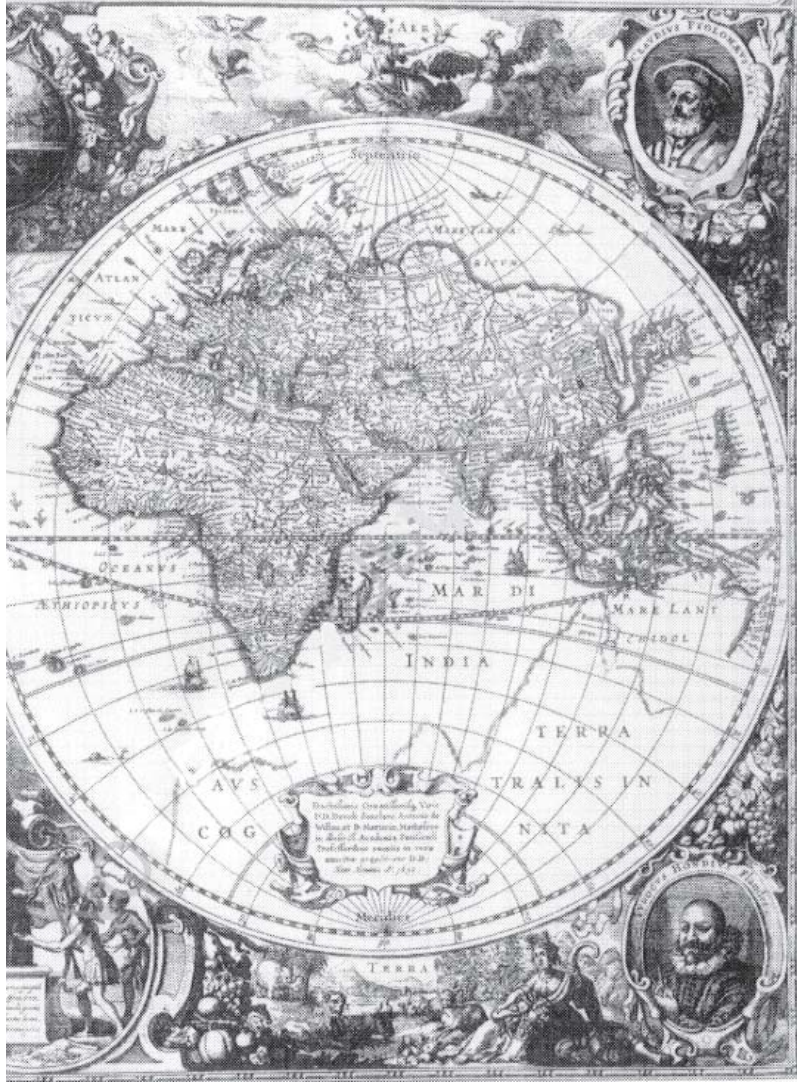
Haritanın ilk defa, Atlas ou représentation du monde universel . . . Édition nouvelle (Amsterdam, 1633) içinde yayımlandığına inanılmaktadır. Burada, C. H. Coote (der.), Remarkable Maps of the XVth, XVIth & XVIIth centuries, ii–iii, The Geography of Australia as Delineated by the Dutch Cartographers of the XVIIth century (Amsterdam, 1895) eserinden yeniden basılmıştır. Orijinalinin ölçüleri yaklaşık olarak, 55'e 38 cm. Oxford Bodleian Kütüphanesi'nin izniyle çoğaltılmıştır. B.1.a.4. (2.3.).

NOVA TOTIVS TERRARVM ORBIS GEOGRAPHICA AC HYDROGRAPHICA TABULA AC HYDROGRAPHICA TABULA

A AC HYDROGRAPHICA TABVLA. Auct: Henr: Hondio.

I

Giriş: Uluslararası İlişkiler’de Grotiyen Düşünce

BENEDICT KINGSBURY VE ADAM ROBERTS

Hugo Grotius (1583-1645) ve uluslararası ilişkiler ile ilgili bu çalışma üç gayeye hizmet etmeyi amaçlamaktadır. Birincisi, Hugo Grotius’un uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler alanlarına dair eserlerinin veçhelerini, onun yazdığı tarihi ve biyografik bağlamda incelemek. İkincisi, uluslararası ilişkiler hakkındaki Grotiyen düşünce geleneğinde Grotius’un yerini analiz etmek. Üçüncüsü de, bu gelenek tarafından irdelenen konulara dair, Grotius’un biza-tihi kendisinin yazmış olduklarından bir ölçüde bağımsız yürütülen tartışmaya katkıda bulunmak.

Grotius fırtınalı zamanlarda yaşamıştır. Yazıları, dönemin, kendi hayatını da etkilemiş olan çalkantılı şartlarını yansıtmaktadır: çok riskli ve sonuçları ağır dinsel ihtilaf; Otuz Yıl Savaşı’nın gaddarlığı; Felemenklerin İspanyol yönetimine karşı bağımsızlık mücadelesi ve İber ve İngiliz engellemelerine rağmen Felemenk deniz gücünün artması. Grotius’un yazıları aynı zamanda Avrupa’daki siyasi iktidarın değişen yapılarını irtibatlandırmaktadır: Katolik Kilisesi ve Kutsal Roma İmparatorluğu’nun gerilemesi; 1648 Vestfalya Barışı ile sembolik olarak bağlantılı, egemen devletlerin uluslararası sisteminin yavaş yavaş ortaya çıkışı ve deniz kaynaklı Avrupa imparatorluklarının artan önemi.

Müteakip nesiller, uluslararası ilişkiler teorisi ile pratiğine Grotius’un asıl katkısının, onun uluslararası hukuk üzerindeki etkisinde bulunduğunu görmüşlerdir. Uluslararası ilişkiler akademisyenleri arasında Grotius ile ilgilenip onu kendilerinden kabul edenler bilhassa hukukçular olmuştur. Bu durumun birçok sağlam sebebi bulunmakta olup bu kitaptaki muhtelif bölümler Grotius’un uluslararası hukuk alanlarına katkılarını ele almaktadır.

Zamanında Grotius'un diğer çalışmalarının pek çoğunun (özellikle teolojik ve tarihi yazıları) uluslararası siyasi etkileri bulunmakta iken¹, uluslararası ilişkiler literatürüne geçmiş eserlerinin tümü, öncelikle devletler hukuku ile ilgili olmaktadır. Bunlar, (1604–6 dolaylarında yazılmış ancak 1868 yılına kadar yayımlanmamış olan) *De Jure Praedae*², (ilk kez 1609 yılında yayımlanmış olan) *Mare Liberum*,³ ve *De Jure Belli ac Pacis*'tir (1625). Uluslararası ilişkilere dair güncel mülâhazalarda merkezi bir konum işgal etmeyi sürdüren birtakım sorulara ilişkin Grotius'un sezgileri, çağdaş akademisyenler için nefes kesicidir. Bu sorulardan birkaçı, Grotius'un görüşlerinin bütünlüğü ve güncel önemine dair değerlendirmelerinde yazarları arasında keskin farklılıklar olmasına rağmen aşağıdaki bölümlerde incelenmektedir.

Grotius'un, bir taraftan yaşamı ve eserleri, diğer taraftan da, içinde yaşadığı dönemin siyasi tarihi arasındaki bağlantılar, bilhassa Hedley Bull, C. G. Roelofsen, B. V. A. Röling tarafından yazılan aşağıdaki bölümlerin birkaçında incelenmektedir. Yorumlarının belli açılardan farklılık göstermesi, Grotius'un külliyyatında görülebilir farklı akımlar kadar, yazarlar arasındaki perspektif farklılıklarının bir yansımasıdır. Ayrıca Grotius hakkındaki bazı standart görüşlerin de yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacı bulunabilmektedir: örneğin Voltaire, Grotius için 'diplomatik hizmetinden çok eserleriyle ünlü'⁴ demek haklı olsa da Roelofsen, Grotius'un diplomatik kariyerinin genellikle zannedildiği kadar etkisiz olmadığını ileri sürmektedir.

(a) DE JURE BELLİ AC PACİS'İN ÖNEMİ

Akademisyenler (ekseriyetle) epeydir Grotius'un 'devletler hukukunun babası' olup olmadığına dair kötü ifade edilmiş soruyu tartışmayı çoktan

¹ Bu eserlerin en bilindik olanları arasında (ilk kez 1627 yılında basılmış olan) *De Veritate Religionis Christianae*, ve (ilk kez 1657 yılında basılmış olan) *Annales et Historiae de Rebus Belgicis* bulunmaktadır.

² Elyazması, 1609 yılı itibarıyla kesinlikle tamamlanmıştır. Deniz hukuku üzerine olan 12. bölümün bir kısmı gözden geçirilerek düzeltilmiş ve bağımsız (ve anonim) olarak *Mare Liberum* başlığı ile 1609 yılında yayımlanmıştır.

³ Grotius ayrıca Welwod'un eleştirisine karşı *Mare Liberum*'un 5. bölümüne dair bir savunma yazmıştır. Bu savunma 1872 yılına kadar yayımlanmamıştır.

⁴ Voltaire, *Œuvres complètes*, xiii içinde (Paris, 1878) 'Essai sur les mœurs', 187. böl., s. 119.

terketmiş olmakla birlikte⁵ Grotius'un başyapıtı *De Jure Belli ac Pacis*'in uluslararası hukuk tarihindeki değeri, önemli ve çetin bir konu olmayı sürdürmektedir. Peter Haggemacher, *De Jure Belli ac Pacis*'e, sonradan uluslararası hukuk alanını oluşturduğu takdir edilen bir meseleler koleksiyonunun sistematik bir çalışması gibi muamele edilmesinin anakronistik (ç.n.: kronolojik anlamda hatalı) olduğunu evvelce savunmuştur: eser, savaş hukuku hakkında bir inceleme olarak yazılmış olup, diğer meselelere ekseriyetle sadece bu ana temayla ilgili olmaları ölçüsünde değinilmiştir.⁶ Grotius'un 'Savaş ve Barış Hukuku'nun kapsamını, benzer başlıklar altında düzenlenen sonraki ders kitaplarıyla kıyaslamak yanlıştır. Haggemacher'in işaret ettiği gibi, *De Jure Belli ac Pacis*'in eksiksiz bir devletler hukuku sistemi ortaya koyduğu söylencesi, çalışmanın sınırlı çerçevesinin farkında olanları da dahil olmak üzere, müteakip yazarların tarihselci heyecanlarından beslenmiştir. Örneğin, Adam Smith, *De Jure Belli ac Pacis*'i, konferanslarında (tam da doğru olmayarak) savaşın hangi durumlarda adilane olabileceğini ve ne ölçüde sürdürülebileceğini belirleyen, hükümdarlar ile devletlere yönelik bir çeşit ahlak kuralları kitabı olarak nitelendirmiştir. Yine de Grotius, düzenli bir doğal hukuk ilmi sistemine benzer birşeyi dünyaya armağan etmeye teşebbüs eden ilk kişi olarak görünmekte olup *De Jure Belli ac Pacis*, tüm kusurlarına rağmen belki bugün konu hakkındaki en kapsamlı eserdir.⁷

Aslında *De Jure ac Pacis*'in, geleneksel ancak temel bir konu olan *jus belli*(ç.n.: savaş hukuku)üzerine en büyük doğrudan katkısı, doğal

---

⁵ 1920'li yıllara geldiğinde çağdaş uluslararası hukukun temel yapısının uzun bir dönemde ortaya çıktığı, öğretiyeye ait sorumluluğun akademiye ait olup diğer tarihsel gelişmelere büyük ölçüde borçlu olduğu yaygın kabul görmüştür. Örneğin, bkz. 'hiçbir yazarın tam olarak uluslararası hukukun "atası", "önceli", ya da "kurucusu" olarak nitelendirilemeyeceğini' ileri sürmekte olan *Grandes figures et grandes OEuvres juridiques* (Genevre, 1948) Maurice Bourquin, "Grotius est-il le père du droit des gens"; ve Coleman Phillipson, 'Introduction' to the Classics of International Law edition of Gentili's *De Jure Belli* içinde (Oxford, 1933) ii, s.12a. Yine de zaman zaman, uluslararası hukukun babalık haklarının Grotius'a yüklenmesi gereği nosyonu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bkz., klasik ya da post-klasik uluslararası hukukun bir 'babası'nın bulunması mümkün olsaydı bile bu yakışırmanın Grotius'a yamanmaması gerektiğini tartışan Wilhelm Grewe, 'Grotius-Vater des Völkerrechts?', *Der Staat*, 23 (1984), s. 176.

⁶ Haggemacher, *Grotius et la doctrine de la guerre juste* (Paris, 1983).

⁷ Adam Smith, *Lectures on Justice, Police, Revenue and Arms* (takriben 1762-3), der. E. Cannan (Oxford, 1896), s. 1; ayrıca aynı yazar, *Jurisprudence*, der. R. L. Meek, D. D. Raphael, ve P. G. Stein (Oxford, 1978), s. 397. Bkz. ayrıca aynı yazar, *Theory of Moral Sentiments* (Londra, 1759), VII. vi. 37. Adam Smith, *Lectures on Justice, Police, Revenue and Arms* (1762-3 dolaylarında), der. E. Cannan (Oxford, 1896), s. 1; ayrıca aynı yazar, *Jurisprudence*, der. R. L. Meek, D. D. Raphael, P. G. ve Stein (Oxford, 1978), s. 397. Ayrıca bkz. aynı yazar, *Theory of Moral Sentiments* (Londra, 1759), VII. vi. 37.

hukuktan kaynaklanan bir ilkeler bütünü etrafında ilk kez sınıflandırılan uygulama ve yetkilerin sistematik bir derlemesi olması olabilir. Aşağıdaki bölümde Hagenmacher özellikle bu durumun, *De Jure Belli ac Pacis*'i, başka bakımlardan kendisiyle kıyaslanabilir olan Gentili'nin *De Jure Belli*(1598)⁸ eserinden farklılaştırdığını savunmaktadır. Hedley Bull da *De Jure Belli ac Pacis*'in sistemsel bütünlüğünü vurgulamaktayken, daha genel olarak, gelişiminin önemli bir evresindeki uluslararası toplumun doğası ve işleyişi hakkında Grotius'un görüşünün üzerinde durmaktadır.

Birçok bilim insanı farklı ülkelerdeki uluslararası hukuk teorisi ve pratiği üzerinde Grotius'un doğrudan etkisi hakkında çalışmalara girişmişlerdir. Örneğin, Polonya ve Çin yakın zamanda incelenmiş olup; Profesör Butler da bu literatür öbeğine aşağıdaki bölümde, Grotius'un eserlerinin Rusya'daki yansımaları üzerinden katkıda bulunmaktadır. Deniz bölgesindeki yetki alanı genişliğinden, akredite yapancı diplomatların çalışanlarının dokunulmazlığına ve tarafsız gemicilikle ilgili hak ve ödevlere kadar uzanan standart konularda¹⁰ on dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar kayda değer sayıda ülkede adli kararlarda, diplomatik teamüllerde ve bilimsel eserlerde Grotius'un hukuk eserlerine, bilirkşi görüşü olarak geniş ölçüde atıfta bulunulmuştur.¹¹ Her ne kadar eserleri, az kişinin anlayacağı ve yakın zamanlarda

⁸Gentili üzerine biraz farklı yorumlar için bkz. Diego Panizza, *Alberico Gentili, Giurista ideologo nell'Inghilterra elisabetiana* (Padova, 1981); ve A. M. Honoré, 'Alberico Gentili nella prospettiva di oggi' (1988 yılında San Ginesio'da verilen konferans, yakında yayımlanacak).

⁹R. Bierzanck, 'The Influence of the Personality and Ideas of Hugo Grotius on Religious and Political Struggles in the Polish-Lithuanian Commonwealth of the 17th and 18th Centuries'; Wang Tiewa, 'Grotius' Works in China'; ve Hungdah Chiu, 'Hugo Grotius in Chinese International Law Literature'; tümü, Asser Instituut, *International Law and the Grotian Heritage* içinde (Lahey, 1985). Grotius üzerine SSCB ve Doğu Avrupa'daki çağdaş eser için, ayrıca bkz. A. M. Stuyt, 'Grotius et la pensée Marxiste—Léniniste', *Grotiana*, 6 (1985), s. 25-37.

¹⁰Ör. R. v. *Keyn* (1876) II Ex. s. 127 per Brett J. A.; *Triquet v. Bath* 97 ER 936 (1764), Mr Blackstone'un savı, s. 937, ve Lord Mansfield'in hükmü, s. 938; *The Betsey* (Great Britain—United States Mixed Commission, 1796-7), Mr Pinkney'nin Görüşü, 4 *Moore's International Arbitrations (Mod. Ser.)*, s. 246-52.

¹¹Bkz. ör. Edwin D. Dickinson, 'Changing Concepts and the Doctrine of Incorporation', *AJIL* 26 (1932), s. 259, n. 132; Hersch Lauterpacht, 'The Grotian Tradition in International Law', *British Year Book of International Law* 1946, s.15; Robert Feenstra, 'L'Influence de la pensée juridique de Grotius', *XVII Siècle*, 35 (1983), s. 487; Cornelis van Vollenhoven, 'Grotius and Geneva', *Bibliotheca Visseriana*, 6 (1925), s. 34-41; ve Georg Schwarzenberger'in aşağıdaki bölümü. Bkz. ayrıca J. G. Starke, 'The Influence of Grotius upon the Development of International Law in the Eighteenth Century', C. H. Alexandrowicz (der.), *Grotian Society Papers 1972 içinde* (Lahey, 1972) s. 172, *JBP*'nin'on

ihmal edilen belirli uluslararası hukuk dalları ile Roma hukukundan etkilenmiş alanlardaki hayli özel önemini muhafaza etse de kendisine, çağdaş uzmanlığın doğru kaynağı olarak nadiren atıfta bulunulmaktadır.¹² Onun tarihsel örnekleri bazen çağdaş emsaller göstermektedir. Bunun bir örneği, kendisinin aşağıdaki anlatımında görülebilmektedir:

Cato, Cermenlere savaş açmış olması sebebiyle Jül Sezar'ın onlara teslim edilmesini temenni etmiştir; ancak ben, aklıdakinin hak mevzuu olmaktan ziyade müstakbel bir hükümdar korkusundan şehri kurtarmak olduğuna inanıyorum. Aslına bakılırsa Cermenler, Roma halkının düşmanı olan Galyalılara yardım etmiş olmaları dolayısıyla kendilerine haksızlık edildiği yolunda yakınmalarına, Roma halkının Galyalılara savaş açmakta haklı bir sebebi olmak kaydıyla, gerek yoktu. Ancak Sezar'ın, kendisine verilmiş olan Galya eyaletinden Cermenleri defetmekle tatmin olmuş olması gerekirdi; özellikle yakın tehlikenin bulunmamasından dolayı, öncelikle Roma halkına danışmadan, savaşı onların topraklarında sürdürmemesi gerekirdi. Dolayısıyla Cermenlerin Sezar'ın kendilerine teslim edilmesini talep etmeye hakları yoktu, ancak Roma halkının onu cezalandırmaya hakkı vardı...¹³

Gerçi Grotius'un uluslararası toplumun belli asli nitelikleri üzerine fikirleri çok daha kalıcı olmuştur. Bu fikirler, sonraki kuşaklar kendi çağdaş bağlamları içinde eski veya yeni sorunlarla cebelleştikçe, geliştirilmiş veya yeni bir biçime sokulmuştur. Metin, yazarın çevresinde inşa etmeye çalıştığı sistem ile, salınan bir bağlantıyı muhafaza etmekle birlikte, yazarından bir ölçüde uzaklaşarak dönüşmüştür. Uluslararası ilişkiler üzerine Grotiye'nin düşüncesinin, en azından, aslen

---

sekizinci yüzyıldaki Devlet uygulaması üzerine doğrudan çok az etkisi' bulunduğunu ileri sürmektedir.¹²

¹² Bkz. ör. Bert Brandenberg, 'The Legality of Assassination as an Aspect of Foreign Policy', *Virginia Journal of International Law*, 27 (1987), s. 657-8; ve James A. R. Nafziger, 'The General Admission of Aliens under International Law', *AJIL* 77 (1983), s. 810-11. J. C. M. Willems, *Grotiana*, 2(1981), s.128'dekiler dahil, Grotius'un Roma hukukuna katkılarını ele alan eserlerin listeleri, kitabın sonundaki Seçme Bibliyografyada not edilen muhtelif kaynakçalarda bulunabilmektedir. Grotius ve diğer Romalı hukuk otoritelerinin, müşterek hukukun bir alanının gelişimi üzerine etkilerinin bir çalışması için, bkz. Peter Birks ve Grant McLeod, 'The Implied Theory of Quasi-Contract: Civilian Opinion Current in the Century before Blackstone', *Oxford Journal of Legal Studies*, 6 (1986), s. 55-64.

¹³ JBP, 1. kitap, böl. 3, § 5. General MacArthur ve Kore çatışması üzerine, bkz. ör. Rosemary Foot, *The Wrong War: American Policy and the Dimensions of the Korean Conflict, 1950-1953* (Ithaca, NY, 1985); Burton I. Kaufman, *The Korean War: Challenges in Crisis, Credibility, and Command* (Philadelphia, Penn., 1986); ve Peter Lowe, *The Origins of the Korean War* (Londra, 1986).

Grotius'un kendi düşünüş özelliklerinden türeyen 'müşterek mensubiyetin dürtüleri' grubuna duyulan merak ile tanımlanıp fark edilebileceği sıklıkla ileri sürülmektedir.¹⁴ Bu kitaptaki bölümler bu 'Grotiyen' endişelerin birkaçını, Grotius'un yazıları ve müteakip uluslararası ilişkiler tartışmaları ve pratiği ışığında incelemektedir. Bu girizgahın geri kalanında, uluslararası ilişkiler üzerine düşüncede 'Grotiyen bir geleneğin' anlam ve değerini kısaca dikkate almadan önce, bu daha genel Grotiyen tasalara değineceğiz.

(b) GROTİYEN GELENEKTE ULUSLARARASI

TOPLUM KAVRAMI

Bir 'uluslararası toplum'un varolduğu görüşü, özellikle Britanya'da hakim olmuş klasik gelenek içinde yeralan, çağdaş uluslararası ilişkiler öğreniminin kayda değer bir kesiminde temel ilke tir.¹⁵ Örneğin, Martin Wight, 'uluslararası teoride sorulabilecek en temel soru, uluslararası toplum nedir?' diye sorarak bu durumu savunmuştur.¹⁶ 'Uluslararası toplum' kimi yazarlar tarafından bireyler, halklar ya da sınıflardan ibaret bir toplum olarak görülmekte iken

¹⁴ Alıntılanan söz Schama'ya aittir, *The Embarrassment of Riches: An Interpretation of Dutch Culture in the Golden Age* (Londra, 1987), s. 82.

¹⁵ Genel olarak şu koleksiyon ve araştırma makalelerine bkz: K. Knorr ve J. N. Rosenau (der.), *Contending Approaches to International Politics* (Princeton, NJ, 1969); Brian Porter (der.), *The Aberystwyth Papers* (Londra, 1972); Alan James (der.), *The Bases of International Order* (Oxford, 1973); Michael Donelan (der.), *The Reason of States* (Londra, 1978); James Mayall (der.), *The Community of States* (Londra, 1982); M. Light ve A. J. R. Groom (der.), *International Relations: A Handbook of Current Theory* (Boulder, Colo., 1985); Roy E. Jones, 'The English School of International Relations: A Case for Closure', *Review of International Studies*, 7 (1981), s. 1–13; Hidemi Suganami, 'The Structure of Institutionalism: An Anatomy of British Mainstream International Relations', *International Relations*, 7 (1983), s. 2363–81; Gene M. Lyons, 'The Study of International Relations in Great Britain: Further Connections', *World Politics*, 38 (1986), s. 626; Sheila Grader, 'The English School of International Relations: Evidence and Evaluation', *Review of International Studies*, 14 (1988), s. 29–44; ve Peter Wilson, 'The English School of International Relations: A Reply to Sheila Grader', a.g.e., 15 (1989), s. 49–58. Uluslararası toplumun çağdaş anlayışları ile özellikle John Burton'la ilgili 'dünya toplumu' teorileri arasında bazı sınırlı temas noktaları bulunmaktadır.—bkz. ör. John W. Burton, *World Society* (Cambridge, 1972); ve Michael Banks (der.), *Conflict in World Society: A New Perspective on International Relations* (Brighton, 1984).

¹⁶ Wight, 'An Anatomy of International Thought', *Review of International Studies*, 13 (1987), s. 222. Bu, ölümünden sonra yayımlanan, 1960 yılında verilmiş bir dersin metnidir.

çoğunlukla, (birçok durumda da diğerlerini dışlamadan) esasen devletlerden oluşmuş olarak görülmektedir. Hedley Bull'un tanımı genel olarak temsili olmaktadır:

Bir devletler toplumu (ya da uluslararası toplum), ortak çıkarlarının ve ortak değerlerinin bilincinde olan bir devletler grubunun, birbirleriyle münasebetlerinde ortak bir kurallar bütünüyle bağlı olduklarını tasavvur edip ortak kurumların işleyişine katılımda bulunmalarıyla oluşturduğu toplum sonucunda var olmaktadır. Bugün devletler bir uluslararası toplum oluşturuyorlar ise... bunun sebebi, belli ortak çıkar ve belki bazı ortak değerleri takdir edip birbirlerinin bağımsızlık iddialarına saygı göstermeleri, birbirleriyle içine girdikleri anlaşmalara itibar etmeleri ve birbirlerine karşı zor kullanımında belli sınırlamalara riayet etmeleri gerektiği gibi, birbirleriyle ilişkilerinde belli kurullarla bağlı olduklarını kabul etmiş olmalarındandır. Devletler aynı zamanda, uluslararası hukuk prosedürleri türleri, diplomasi ve genel uluslararası örgüt mekanizmaları ve savaş örf ve adetleri gibi kurumların işleyişinde işbirliği yapmaktadırlar.¹⁷

'Uluslararası toplum'un- doğasının, üyeliğinin ve öneminin – tam idraki, bu terimi kullanan farklı yazarlar arasında çeşitlilik göstermektedir; Hedley Bull'un kendi çalışmalarında da gerek savaşın yeri, gerek düzenin doğası, gerek uluslararası adaletin ilkeleri, gerekse de uluslararası toplumun genişlemesi olsun, farklı araştırmaların hareket noktasını uluslararası toplum kavramları oluşturduğundabu kavramlar arasındaki farklılıkları görmek mümkündür.¹⁸

---

¹⁷ Bull, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics* (Londra, 1977), s. 13. Bull'un uluslararası toplum fikrini sistematik araştırması, Martin Wight'ın önceki çalışmasına dayanmıştır. 'Anarşik' bir uluslararası toplumdaki uluslararası işbirliğinin yapısı meselesi, bu analitik kavrama artan bir ilgiye yol açmıştır: bkz. ör. Oran R. Young, *International Co-operation: Building Regimes for Natural Resources and the Environment* (Ithaca, NY, 1989), s. 37-44.

¹⁸ Bkz. Bull, 'The Grotian Conception of International Society', H. Butterfield ve M. Wight (der.), *Diplomatic Investigations içinde* (Londra, 1966) s. 51-73; aynı yazar, 'Society and Anarchy in International Relations', a.g.e., s. 35-50; aynı yazar, *The Anarchical Society* (Londra, 1977); aynı yazar, *Justice in International Relations* (Hagey Lectures, University of Waterloo, Ont.,1984); aynı yazar, 'The Revolt Against the West', Bull ve Watson (der.), *The Expansion of International Society içinde* (Oxford,1984) s. 217-28 (bu son ikisi, Bull'un, 1985'teki ölümünden önce tamamlamayı planladığı Batı Hakimiyeti'ne karşı Başkaldırı kitabının alanına dair analizlerdir); aynı yazar, 'The Emergence of a Universal International Society', a.g.e., s. 117-26. Ayrıca bu kitabın editörleri tarafından yazılan Giriş ve Sonuç bölümlerine bakınız.

Bu uluslararası toplum kavramı, devletler ya da diğer üyelerden müteşekkil bir toplumun, bu toplum ve kurumlarına yönelik meydan okumalara karşı idamesine yönelik ortak bir taahhüt içinde olması anlamında, sıklıkla ‘dayanışmacı’ olarak nitelendirilmektedir.¹⁹ Dayanışma kavramı Grotius tarafından (aslında ondokuzuncu yüzyılın sonu öncesi başka yazarlarca da) telaffuz edilmemiştir. Ancak dayanışmacı ilkeler, Grotius’un yazılarında açıkça farkedilmektedir ve bunlar, uluslararası toplumun en erken kavramlarının zımnî bir doğal sonucu olarak görülebilmektedir.²⁰ Uluslararası ilişkilerde dayanışma kavramınının açık bir tartışması Durkheim ve diğerlerinin sosyolojisinden türemiş görünmekte olup yirminci yüzyılın başında buradan, Fransız siyasi doktrinine, ve sonuç olarak da doğal hukuk doktrinleri vasıtasıyla uluslararası teoriye kaynaştırılmıştır.²¹ 1920’ler ve 1930’ların şartlarında başta Milletler Cemiyeti olmak üzere, uluslararası toplumun yeni kurumlarının hayatta kalması ve gelişmesi için bu tip bir ilkenin genel kabulü şart haline gelmiştir.²² Bunun *via media* (ortayolcu) bir ilke olduğu, doğal hukukçu Le Fur’un 1927 yılında yapmış olduğu ikaz edici yorumda aşikardır:

¹⁹ Bkz. ör. Bull, *The Anarchical Society*, s. 238–9.

²⁰ Bkz. ör. Camilo Barcia Trelles, ‘Francisco Vitoria et l’école moderne du droit international’, *Recueil des Cours*, 17 (1927), s. 219–31, Vitoria’yı, 1920’lerde yaygın olan uluslararası dayanışma teorisi olarak çimlenen fikirlerin tohumuna katkıda bulunur olarak ele almıştır.

²¹ Émile Durkheim, *The Division of Labour in Society* (ilk basım, Paris, 1893), çev. W. D. Halls (Londra, 1984), özellikle I. kitap; Célestin Camille Bouglé, *Le Solidarisme* (Paris, 1907); ve Joseph Charmont içindeki tartışma, *La Renaissance du droit naturel* (Montpellier, 1910), s. 138–58. Siyasi dayanışma doktrini, özellikle Léon Bourgeois ile ilişkilendirilmiştir. İşçiler arasında mesleki ve sınıfsal dayanışmanın ilgili fikirleri de yine bu dönemde entelektüel ve siyasi geçerlilik kazanmıştır. Dayanışmacı anlayış şurada tartışılmaktadır: Maurice Bourquin, ‘Grotius et les tendances actuelles du droit international’, *Revue de droit international et législation comparée*, 7 (1926), s. 86–125; Léon Duguit dayanışmacı terimleri ifadesi de şurada tartışılmaktadır: Marc Réglade, ‘Perspectives qu’ouvrent les doctrines objectivistes du Doyen Duguit pour un renouvellement de l’étude du droit international’, *Revue générale de droit international public*, 37 (1930) içinde s. 381.

²² Erken çalışmalarından birinde, Riccardo Monaco, uluslararası hukuksal düzen kavramını geliştirmesinde, kurumsal hukuk teorisi (dottrina dell’ordinamento giuridico) ile kaynaştırmaya çabaladığı uluslararası hukukun dayanışmacı teorisini zaruri bir başlangıç noktası olarak almıştır. Bkz. Monaco, ‘Solidarismo e teoria dell’istituzione: nella dottrina di diritto internazionale,’ *Archivio Giuridico*, 108 (1932),

İyi dayanışmanın yanında birde kötü dayanışma vardır. Efendi ile köle arasındaki dayanışma, örneğin, böyle bir dayanışmadır; ...hukuku oluşturmak açısından dayanışmada bireycilik kadar güçsüzdür ve dayanışmayı gerçekte aşan başka bir kavram ortak çıkardır. Hukukun oluşturulmasında başvurulacak kavram budur.²³

Dayanışmanın kurumsal bir ilkesi, BM çağının uluslararası toplumunun üyeleri tarafından çok geniş ölçüde kabul edilmektedir. Özellikle BM Şartı'nın 2. Maddesinde ve Genel Kurulun müteakip yorumlayıcı kararlarında görüldüğü şekilde, uluslararası toplumun bazı kuralları rızaya dayalı olarak yorumlanmıştır.²⁴Bu kuralların bazıları, aşağıdaki bölümde Rosalyn Higgins ile Hidemi Suganami tarafından tartışılmaktadır. Uluslararası 'dayanışma' mefhumu, taraftarlarınca 'dayanışma' hakları oldukları ileri sürülen, (insan hakları, halkların hakları, ya da devletlerin hakları gibi farklı şekillerde muamele gören)kalkınma, çevre, barış ve iletişim alanlarında 'yeni haklar' da dahil olmak üzere, başka sebeplerle de hizmete sokulmuştur.²⁵

Hersch Lauterpacht, Martin Wight ve Hedley Bull'un tümü, uluslararası toplum mefhumlarını, bu konu üzerindeki belli bir 'Grotiyen' düşünce geleneği ile bağdaştırmışlardır.²⁶İlk bakışta bu biraz şaşırtıcı görünebilmektedir. Uluslararası toplum kavramının en etkileyici anlamı, Grotius tarafından değil, önceli Francisco Suarez (1548-1617) tarafından yapılmıştır:

---

²³ Louis Le Fur, 'La Théorie du droit naturel depuis le XVIIe siècle et la doctrine moderne', Recueil des Cours, 18 (1927), s. 423.

²⁴ Örneğin, BM GK'nın 2625(1970) sayılı Devletler arasında Birleşmiş Milletler Şartı'na Uygun Şekilde Dostane Münasebetler Kurma ve İşbirliği Yapmaya Dair Milletlerarası Hukuk İlkeleri Hakkında Bildirisi; GK 3314 (1974) sayılı Kararındaki Saldırının Tanımı; ve GK'nın 42/22 (1987) sayılı Uluslararası İlişkilerde Kuvvet Tehdidinden ya da Kuvvet Kullanmaktan Kaçınma Prensibinin Etkinliğinin Arttırılmasına İlişkin Deklarasyon).

²⁵ Bkz. Karel Vasak'ın 'Avant-projet de Troisième Pacte International Relatif aux Droits de Solidarité, Christophe Swinarski (der.), Études et essais sur le droit international humanitaire et sur les principes de la Croix-Rouge en honneur de Jean Pictet içinde (Cenevre, 1984) s. 846; Conclusions of the International Symposium of Experts on 'Rights of Solidarity and Peoples' Rights', Rep. of San Marino, 1982 (Unesco Doc. SS-82/WS/61); Philip Alston, 'A Third Generation of Solidarity Rights: Progressive Development or Obfuscation of International Human Rights Law?', Netherlands International Law Review, 29 (1982), s. 307; Farooq Hassan, 'Solidarity Rights: Progressive Evolution of International Human Rights Law?', New York Law School Human Rights Annual, 1 (1983), s. 51; James Crawford (der.), The Rights of Peoples (Oxford, 1988).

²⁶ Bkz. Lauterpacht, 'The Grotian Tradition in International Law', s. 1-53; Wight, 'Western Values in International Relations', Butterfield ve Wight (der.), Diplomatic Investigations içinde s. 89-131; ve Bull'un aşağıdaki bölümü.

Dahası, bu hukuk evresinin rasyonel temeli, insan ırkının, her ne derecede çok farklı halk ve krallığa bölünmüş olursa olsun, sadece bir canlı türü olarak değil, aynı zamanda doğal bir karşılıklı sevgi ve merhamet ilkesi ile (adeta) görevlendirilmiş belli bir manevi ve siyasi bütünlüğü her zaman muhafaza etmekte olduğu hakikatine dayanmaktadır; herkese, hatta her milletin yabancılarına şamil bir ilke ile.

Dolayısıyla, belli bir egemen devlet, bir milletler topluluğu ya da bir krallık kendi içinde, kendi üyelerinden müteşekkil mükemmel bir cemiyet oluştursa da bu devletlerin her biri, belli bir anlamda, ve insan ırkı ile ilişkili olarak bakıldığında, yine de o evrensel toplumun bir üyesidir; zira bu devletler tek başlarına olduklarında, kimi zaman kendi daha önemli refah ve avantajları, kimi zaman da bazı manevi zorunluluk veya ihtiyaçlarından dolayı, karşılıklı yardım, ortaklık ve münasebet anlamındaasla kendi kendilerine yeten durumda bulunmaktadırlar. Bu olgu, mevcut teamülün kanıtı olmaktadır.²⁷

Bu anlatım, Wight ile Bull'unmakul bir şekilde Grotiyen gelenek içine yerleştirmiş olabileceği yirminci yüzyıl yazarları tarafından onaylanmıştır.²⁸ Anlatım, Wight ile Bull'un Kantçı kozmopolitan gelenek olarak gördüklerine, Grotiyen geleneğin realist olarak nitelendirilebilecek kanadından daha yakın olsa da Suarez, dünya hükümetinin Ütopyacı taraftarlarından olmamıştır: 'insan doğasının olağan seyri, evrensel karakterde ve dünya çapında bir beşeri yasama gücünün olmadığına, hiçbir zaman olmamış olduğuna, ve olmasında ahlaken mümkün olmadığına işaret etmektedir.'²⁹

Suarez, Grotius öncesi yüzyılda uluslararası toplum teorilerini izah etmiş birkaç yazardan sadece birisidir. Özellikle Alberico Gentili,

²⁷ Suarez, *De Legibus* (1612), II. kitap, böl. 19, § 9. İngilizce çeviri, *Selections from Three Works of Francisco Suarez*, SJ (Classics of International Law, Oxford, 1944) içindedir.

²⁸ Bkz. ör. J. L. Brierly, 'Suarez's Vision of a World Community' ve 'The Realization Today of Suarez's World Community', *The Basis of Obligation in International Law içinde* (Oxford, 1958). Ayrıca bkz. Manfred Lachs, 'The Grotian Heritage, the International Community and Changing Dimensions of International Law', *Asser Instituut, International Law and the Grotian Heritage içinde* s. 199–200, Grotius'un, ticaret ve güvenlik alanlarında devletlerin ve halkların bağımsızlığını tanıma, ve uluslararası toplumun işleyişini düzenlemek için kavimler arasında izleyen ihtiyaçta, Suarez'den çok daha ileri gittiğini ileri sürmektedir.

²⁹ Suarez, *De Legibus*, III. kitap, böl. 4, § 7. Wight ile Bull'un kullandıkları kategoriler bu bölümün sonunda tartışılmaktadır.

De jure Belli adlı eserinde, Grotiusunkine çok yakın, daha az hayali ve çok daha düzenli bir uluslararası toplum mefhumu ortaya koymuştur.³⁰ Nitekim Bull, sadece Grotius ile değil ancak daha genel olarak (Vitoria, Suarez, Gentili, Grotius ve Pufendorf’a atfen) onaltı ve onyedinci yüzyıl ‘doğal hukuk düşünürleri’ ile ilişkilendirdiği uluslararası toplumun beş önemli özelliğine işaret etmiştir: tasavvur ettikleri uluslararası toplumun altında yatan değerler Hristiyan idi; uluslararası topluma üyelik herhangi bir temel kurucu ilke veya ölçüte tabi değildi; bağlayıcı davranış kuralları, sonradan pozitif uluslararası hukuk olarak adlandırılacak şeye benzeyen herhangi birşeyden doğal hukuka kat kat fazlasıyla dayanıyordu; bir arada varolma kuralları tam oluşmamış, ve tüm devletlere mahsus bir kanunun evrenselliğiyle gerçek *jus inter gentes*(ç.n.: kelime anlamı ile ‘halklar – kavimler – arası hukuk’) arasında kelime oyunu yapmaktaydı; ve nihayet, uluslararası toplumun hiçbir kurum bütünü belirlenmemiştir.³¹ Uluslararası toplumun yirminci yüzyılda oluşmuş olduğu anlayışına bir dönüş tespit ettiğinde bu, Bull’un işaret ettiği ortak faktörlerin bazılarında dönüş olmuştur: çok daha geniş bir uluslararası toplumda Batılı değerlerin merkezi konumu; oluşumların, üyeliğe ehil olmaları hakkındaki belirsizlik; doğal hukuka dönüş; birarada varolmanın kuralları hakkındaki evrenselci ya da dayanışmacı varsayımların canlanması; ve gizli diplomasi ile güçler dengesi siyasetlerinin geniş çapta kınanması.³²

Bu çağdaş uluslararası toplum anlayışı hakkında neyin belirgin bir şekilde Grotiyen olduğunu belirlemek arayışında, (Suarez’in aksine) Grotius’un kozmopolitan bir uluslararası toplumu öncelikle

---

³⁰ Öyle ki, Coleman Phillipson, Gentili’nin *societas gentium* kavramını tartışırken, (Gentili bu şekilde ifade etmese de) beşeri dayanışmanın temel aksiyomu “ubi societas ibi ius”un bireylerin bir grubuna olduğu kadar halkların bir grubuna da uygulanabilir olduğunu iddia etmektedir. Burada Gentili, dayanışma ilkesi ile devletlerin bağımsızlığını, egemenliklerinin önemli bir sınırlaması olduğu örtülü kabulü ile, dünya halkları (ve başta vekil ve temsilcileri) tarafından layıkıyla anlaşılacağında Milletler Cemiyeti örgütünün çalışmasını kolaylaştıracak, ve böylece rasyonel bir dünya hükümet şeklinin ikmalî yolunu açacak zamanımızın hayati bir anlayışını öngörmüştür. ‘Introduction’ to Gentili, *De Jure Belli* (Oxford, 1933), ii, s.23a. Gentili’nin tercih ettiği uluslararası toplum tanımı için, bkz. JB, I. Kitap, böl. 15.

³¹ Bull, *The Anarchical Society*, s. 28–31.

³² Özellikle bkz. a.g.e., s. 38–40.

başlıbaşına insanlardan müteşekkil olarak betimlemediğini³³, ve sadece devletler ya da benzer oluşumlardan ibaret bir uluslararası toplum tanımlı yapmadığını gözlemlemek önemli olmaktadır. O, çoğunlukla bir devletler toplumuna uygulanabilir ilkeler, ve dolayısıyla Bull tarafından açıklanan türden bir uluslararası toplum ile alakadar olmaktadır. Ama onun, içinde yer alan devletler ve diğer uluslararası oluşumların, baskın olsalar da yegane oyuncu olmadıkları – bir uluslararası topluluğa tekemmül etmiş bir toplum olarak tanımlanabilir – daha derin bir uluslararası toplum için bir miktar faaliyet alanına imkan verir şekilde yorumlanması kolay olmaktadır. Uluslararası toplumun bu adamakıllı tutarlı görüşü, yirminci yüzyılın ilk ve son çeyreklerinde özellikle cazip olmuştur.³⁴

Bazı yorumcular, uluslararası toplum üzerine Grotiye anlaşı, konu hakkındaki iki farklı anlatımı öne çıkararak netleştirmeye çalışmışlardır. Bu anlatımlardan birinin, sivil toplum ile uluslararası toplumu, birincil amacı kamu yararının sağlanması olmak üzere, doğal hukuk altında ve onun tarafından oluşturulmuş gibi ele aldığı; diğer anlatımın da, toplumların oluşumunu, üyeleri haline gelenlerin bilinçli bir kararı gibi görerek, insanların temel doğasını sosyal ve rasyonel öncesi şeklinde yorumladığı söylenmektedir. Grotius, ikinci görüşe meyleder gibi anlatılmaktadır.³⁵ Grotius'un, hukukla idare edilen top-

³³ Van Eysinga, Grotius'u böyle bir 'evrensel insanlık topluluğu'nun taraftarı olarak ele aldığından eleştirilmiştir—bkz. ör. Hendrik van Eikema Hommes, 'Grotius and Natural and International Law', Netherlands International Law Review, 30 (1983), s. 63–4.

³⁴ Bkz. ör. Hector Gros Espiell, 'En el IV centenario de Hugo Grocio: El nacimiento del Derecho de Gentes y la idea de la comunidad internacional' Pensamiento jurídico y sociedad internacional: Estudios en honor del profesor D. Antonio Truyol y Serra, içinde (Madrid, 1986) s. 548'de, şunu savunmaktadır: 'aunque todavía no de manera absoluta, la actual Sociedad Internacional—esencialmente universal y embrionariamente organizada, y que es mucho más que una yuxtaposición de Estados—presenta caracteres de Comunidad. La existencia de estos elementos embrionarios hacen que, si bien realísticamente el elemento societario pueda conceptuarse aún como importante, los factores comunitarios se manifiestan ya, con una gran fuerza, en un previsible desarrollo.' Uluslararası toplumun modern anlayışlarında bireyin konumu için, ayrıca bkz. Vincent'in aşağıdaki bölümü.

³⁵ Ayrıca bkz. Mattingly'nin Grotius'un katkısını değerlendirmesi: 'Çağdaşlarının çoğu gibi o, yalnızca, insanların ne yaptıklarını veya ne yapmaları gerektiğini düşündüklerini gerekçelendirmeyi deniyordu, ve onun standartları ve değer yargıları ve savunduğu uluslararası muamele kuralları, başka bir çoğununki gibi, büyük ölçüde, hiç bir zaman değinmediği bir ortaçağ geçmişinden yararlanıyordu. Ancak, ikna edici olmak için argümanın, Hristiyanlığın hükümdarları ile cumhuriyetlerinin madun üyeleri oldukları tek bir bölünmez uluslar topluluğun menfaatleriyle ifade edilmemesi, bütünlükleri heterojen, çoğulcu batı Avrupa uluslararası toplumunu meydana getirenlerin bağımsız, ben-merkezci, mutlak egemen devletlerin kendilerini koruma menfaatlerinde ifade edilmesi gerektiğini gören veya bunun adını koyan ilk kişi olmuştur. Bu, geleceğin nasıl olacağı olmuştur.' 'International

lumun amacının, bireylerin doğal haklarını kullanmalarına yersiz müdahaleyi engellemek olduğu kanaati ile birleştiğinde kendisi, hem sivil hem de (dolaylı olarak) uluslararası toplumun sınırlı ve esasen hak temelli bir görüşü desteklediği şekilde yorumlanabilmektedir.³⁶ Bu görüşteki bir yorumcu olan Michael Donelan aşağıdakini savunmaktadır:

Oluşturduğumuz ayrı devletler, insanoğlunun oluşturduğu topluluğun ortak menfaati için bir düzenleme olmayıp sadece onu oluşturanların yararını hedeflemektedir. Bu devletler kendi uluslararası ilişkilerinde büyük bir hikmet topluluğu oluşturmayı arzu edecekler, ancak, her biri kendi çıkarını hedeflediğinde, üzerinde yüksecekleri temel, kibir olacaktır...Grotiyen bir devletin, dış politikasında uluslararası sorunları saptarken ortak menfaat araması, varlık amacından ziyade, bu şekilde davranmasını kendi çıkarlarında görmesindedir.³⁷

Bu anlatım, uluslararası toplumun yirminci yüzyıl anlayışlarından birini ifade etmektedir. Ancak, bu anlayışın, Grotius'un yazılarına dayandırılabilir olduğu, ya da 'Aristotelesci' ve 'Stoacı' pozisyonlar arasındaki belirsiz ayrımla ilişkili olduğu iddiası daha az ikna edici olmaktadır.

Grotius'un yazıları ile uluslararası toplumun çağdaş görünümleri arasındaki bağlantılar aynı zamanda onun, uluslararası toplum dahilindeki yerel anayasal yapılar ve siyasal kültürlerin geniş yelpazesini uzlaştırmasından ve dinsel farklılıklara peşin hoşgörüsünden kaynaklanmaktadır.³⁸ Grotius'un veya uluslararası toplumun çağdaş taraftarlarının, hoşgörüyü sadece araçsal bir gereklilik olmaktan ziyade

---

Diplomacy and International Law', R. B. Wernham (der.), The New Cambridge Modern History, iii, The Counter-Reformation and Price-Revolution 1559–1610 içinde (Cambridge, 1968) s. 169–70.

³⁶ Bkz. ör. van Eikema Hommes, 'Grotius and Natural and International Law', s. 63–4; ve Knud Haakonssen, 'Hugo Grotius and the History of Political Thought', Political Theory, 13 (1985), s. 240–4. Bu anlayış, belki Terry Nardin, Law, Morality, and the Relations of States (Princeton, NJ, 1983), özellikle s. 50; ve Alan James, Sovereign Statehood: The Basis of International Society (Londra, 1986) dahil birçok çağdaş uluslararası toplum bakışında açıktır.

³⁷ Michael Donelan, 'Grotius and the Image of War', Millennium, 12 (1983), s. 241.

³⁸ JBP'deki devlet kavramı üzerine bkz. Richard Tuck, Natural Rights Theories: Their Origin and Development (Cambridge, 1979), s. 77–80. Reform sonrası yüzyıldaki birçok öncelinin de olduğu gibi Grotius dinsel savaflara karşı olmuştur: 'Şüphesiz, Philon haklı olarak herkese kendi dini en doğrusu gelmiştir zira bu genellikle muhakeme ile değil, eğilim ile değerlendirilmektedir.' JBP, II. kitap, böl. 20, § 47.

ne derecede uluslararası toplumun özünde bulunması arzu edilir bir değer olarak gördüklerine dair soruları bir yana bırakırsak, uluslararası toplumda somutlaşan değerlerin genel yapısı bünyesindeki farklılığın pragmatik hoşgörüsü aynı zamanda 1945'ten beri uluslararası ilişkilerin teori ve pratiğinin önemli bir özelliği olmuştur.

Grotius, uluslararası topluma, Martin Wight'ın muhtemelen gereğinden fazla basitçe modellediği şekilde, ortak merkezli iki çember gibi bakmaktadır. İçteki çemberde, hem müşterek algılarının ortaklığından hem de altında yatan Hristiyanlığın dürüstlüğünden kaynaklanan özel hak ve ödevlere sahip olan Hristiyan devletlerin toplumu bulunmaktadır.³⁹ Dıştaki çemberde yer alan Hristiyan olmayan topluluklar pozitif iradi hukuk yoluyla değil, ancak doğal hukuk yoluyla sistemin bir parçası olmuşlardır.⁴⁰ Bu görüş, Grotius'un daha genel olan, 'herkese aynı derecede sevgi borcu yoktur... daha büyük sevgi borcu, bir yabancından ziyade babaya vardır.' önermesi ile de tutarlı olmaktadır.⁴¹ Bu bakımdan, Grotius'un, evrensellik ile ahlakın amaçlarının, buyruk ve kuralların gerçekçi ve pragmatik odaklı çerçevesinin çatlaklarında uzlaştırıldığı bir yaklaşım izlediği görülebilmektedir. Bu da, muhtelif yirminci yüzyıl uluslararası toplum teorisyeni için önemli bir cazibe oluşturmuştur.

Grotius'un *De Jure Belli ac Pacis*'in daha 17'de Önsözünde, hukukla idare edilen uluslararası toplum mefhumunu izah etmesi, ve bu temaya, devletlerin daha büyük cemiyetinin sürdürülmesinde iyi niyetin rolünü vurgulayarak son bölümde geri dönmesi dikkat çekicidir.

³⁹ 'insaniyet amellerimizden hiç bir insan sınıfını dışlamamız emredilmektedir', demektedir Grotius, ancak Hristiyan hukukunun 'ölçü farklarına uygun hürmetle karşılanması gerekmektedir ki herkese, ancak özellikle de aynı dini paylaşımlara karşı iyilik yapabilen olabilmeliyiz'. JBP, II. kitap, böl. 15, § 10.

⁴⁰ Bkz. ör., II. kitap, böl. 15, § 12.

⁴¹ A.g.e., I. kitap, böl. 2, § 8. Ancak Gentili, Çiçero'nun 'yabancılara değil, hemşerilerimize saygı göstermemiz gerektiğini söyleyenler topluluk ve insan ırkının ortak paydaşlığını tahrip etmektedir' görüşünü desteklemeyi seçmiştir'. JB, I. kitap, böl. 15. Grotius'un, Portekiz tahribatlarına karşı, Felemenklerin Doğu Hintlilerini destekleme hakkını şevkli savunmasını da not edin. Burada Grotius holdss... 'birinin, yabancılara değil, kendi hemşerilerine hürmet etmesi gereği elbette, birinin, Tanrı'nın Kendisine saygısızlık eder olarak değerlendirilmeden reddedemeyeceği bir bağ' olan evrensel beşeri ortak paydaşlık bağının reddine denk olmaktadır. *De Jure Praedae*, böl. 13 (Classics of International Law, Oxford, 1950, s. 314).

Grotiyen anlayışın daha özgül yönlerine gelince, çağdaş değerlendirmeler, savaşın *De Jure Belli ac Pacis*'teki şekliyle ele alınışının tamamen yeni bir şey olmadığını kabul etmekle birlikte, özellikle Grotius'un, savaşı uluslararası toplumun yapısı ve kuralları çerçevesine yerleştirmesine odaklanmışlardır. Aşağıdaki bölümlerin çoğunda, savaşın yerine dair bu temafarklı şekillerde ele alınmaktadır. Benzer şekilde, Grotius'un hukuka, bir uluslararası toplum kurumu gibi kapsamlı yaklaşımı, müteakip nesiller için, Grotius'un öncellerinkilerden muhtemelen daha sistemli ve daha inandırıcı olmuştur. Bunun ötesinde, – en azından kendi münferit anlatımlarında– belirgin olarak Grotiyen olanın, adını verdiği bu geleneğin kahramanının kendisine mahsus olmadığı görünmektedir. Aşağıdaki bölümde Hedley Bull tarafından özetlenen şekliyle Grotiyen uluslararası toplum anlayışı, Grotius tarafından pekiştirilen ancak kendinden sonraki birçok yazar ve uygulayıcı tarafından yayılan ve uyarlanan eski bir anlayıştır.

(c) GROTIUS VE ULUSLARARASI TOPLUMDA

SAVAŞIN YERİ

Hedley Bull'a göre Grotius'un en önemli katkısı, savaşta, bazı durumlarda uluslararası toplumun hukukuna aykırı olarak, diğer durumlarda da bu hukukun izin verdiği ve işleyişinin kanıtı olarak ele alışı biçiminde yatar görünmektedir.⁴² Bu izah, uluslararası toplum içindeki devletlerin dayanışması hakkında Grotius'un endişesini vurgulamaktadır: 'Grotius'un tasarladığı kurallar sistemi, herhangi bir savaşta, davası haklı olan ve dolayısıyla toplumun bütünü adına hareket eden taraf ya da tarafların zaferine yardımcı olmayı amaçlamıştır.'⁴³

---

⁴² Bu görüş, Bull tarafından şurada benimsenmektedir: Bull 'The Grotian Conception of International Society', Butterfield ve Wight (der.), *Diplomatic Investigations* içinde s. 53. Bull'un sonraki çalışması da Grotiyen geleneğin başka önemli özelliklerini vurgulamaktadır—bkz. ör. aşağıdaki bölümü.

⁴³ Bull, *The Anarchical Society*, s. 239. Bull aynı zamanda says: 'Grotiyen veya dayanışmacı doktrin, şahsi devletlerin siyasi amaçlar uğruna savaşa başvurmasını kısıtlayarak veya ortadan kaldırarak kuvvetin, sadece uluslararası topluluğun amaçlarını desteklemek için meşru bir şekilde kullanılabileceği fikrine katkıda bulunarak daha düzenli bir dünya elde etmeyi amaçlamaktadır.' A.g.e.